

PAPER DETAILS

TITLE: Imam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okuma Kültürü Düzeylerinin Okuma Profilleri

Baglaminda Incelenmesi: Alanya Örneği

AUTHORS: Elif AKTAS,Ekrem VURAL

PAGES: 774-795

ORIGINAL PDF URL: <https://www.anadiliegitimi.com/tr/download/article-file/3103845>

İmam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okuma Kültürü Düzeylerinin Okuma Profilleri Bağlamında İncelenmesi: Alanya Örneği

*Elif AKTAŞ**
*Ekrem VURAL***

Öz

Bu çalışmada imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma kültürü düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 20 sorudan oluşan 'Okuma Profili Anketi' kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ili Alanya ilçesindeki imam hatip ortaokullarında öğrenim gören 271 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin çözümlemesinde yüzde ve frekans analizleri ile ki-kare analizinden yararlanılmıştır. Çalışmada öğrencilerin çoğunun boş vakitlerini geçirmek ve keyif almak için kitap okudukları; roman, hikâye, masal gibi kurgusal türleri ve macera/polisiye, kişisel gelişim konulu eserleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin yabancılardan ziyade yerli yazarları okudukları, dijital araçları ve interneti genel anlamda kitap okuma amacıyla kullanmadıkları da tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin kitapları genellikle kitapçıdan satın alarak temin ettikleri ve baskı hâlinde okudukları, kitap seçiminde en çok kitabın konusuna ve kapağına dikkat ettikleri de ortaya konmuştur. Ayrıca araştırma sonuçları, öğrencilerin kütüphaneye gitme oranlarının düşük olduğunu ve süreli yayınları takip etmediklerini de ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Okuma kültürü, okuma profili, okuma alışkanlığı, okuma becerisi, imam hatip ortaokulu öğrencileri

Examining of Reading Culture Levels of Students at Imam Hatip Lower Secondary School within the Context of Reading Profiles: Alanya Case

Abstract

The aim of this study was to determine the reading culture levels of students at imam hatip lower secondary school. The study was a descriptive research in scanning model. In the study, the 'Reading Profile Questionnaire' developed by the researchers and consisting of 20 questions was used as a data collection tool. The study group of the research consisted of 271 students attending in imam hatip lower secondary schools in Alanya district of Antalya province. Percentage and frequency analyses and chi-square analysis was utilized for analysing the data. In the study, it was determined that most of the students read books to spend their free time and to take pleasure, and they preferred fictional genres such as novels, stories, fairy tales and works on adventure / crime and personal development. In addition, it was determined that students read national authors rather than foreign ones, and that they did not use digital tools and the internet for reading books in general. Besides, it was also revealed that students usually bought books from bookstores and read them in print, and that they paid the most attention to the subject and cover of the book when choosing a book. The results of the study also revealed that students had low rates of going to the library and did not follow periodicals.

* Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Alanya/Antalya, elif.aktas@alanya.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0001-5573-2274

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Emişbeleni İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Öğretmeni, Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Alanya/Antalya, eekremvural@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0001-6085-8891

Keywords: Reading culture, reading profile, reading habits, reading skills, students at imam hatip lower secondary school

Giriş

Günlük ve akademik hayatta başvuru olan önemli bir öğrenme ve bilgilenme yolu olan okuma, bireyin yaşamı boyunca kullandığı temel becerilerdendir. Öyle ki örgün eğitim sürecinde bireylere kazandırılması gereken temel hedeflerin başında okuma becerisi ve okuma alışkanlığı gelmektedir. Okuma, öğrenme ihtiyacı içinde olan herkesin bilgi edinmek, farkındalığını artırmak ve çevresindekilerle etkili iletişim kurmak amacıyla tercih ettiği çok yönlü bir öğrenme aracıdır (Cemiloğlu, 2004; Sever, 2004). Okul hayatındaki başarının temeli, iyi düzeyde okuma becerisi ve alışkanlığı edinmeye bağlıdır (Kavcar vd., 2016, s. 41). Günlük yaşamda ise okuma; insanların bilgisini, duyu ve düşünce ufkunu artırması ve toplumla sağlıklı bir iletişim kurması için önemlidir (Sever, 2004, s. 15). Bu nedenle okuma becerisi, ilkokuldan itibaren eğitimin temelini oluşturur.

“Okuma; yazıları görme, algılama, düşünme, anlama, ilişkilendirme, eleştirme, zihinde yapılandırma gibi göz ve beynin çeşitli işlevlerinden oluşan karmaşık bir süreç” (Güneş, 2007, s. 6) olarak tanımlanmaktadır. Bir metindeki sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlamasına dayanan zihinsel bir etkinlik (Sever, 2004); ön bilgilerin yardımıyla yazar ve metinle etkileşime girilerek gerçekleştirilen bir anlam kurma süreci (Akyol, 2006) olan okumanın nihai amacı, metinde yazarın vermek istediği iletiyi anlamaktır. Bu açıdan okuma, mutlaka anlam kurma ile sonuçlanmalıdır (Cemiloğlu, 2004). Okuma faaliyetinin sonunda anlamın gerçekleşmesi için eleştirme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve sorgulama gibi zihinsel becerilerin kullanımı gereklidir. Okunanların anlaşılması sürecinde ise bireyin kendi yaşantısı ile ön bilgileri devreye girer; dolayısıyla okur, anlamlandırma sürecinde metni kendi deneyimlerine dayalı olarak yeniden yorumlar.

Okumak; metni seslendirmenin ötesinde yazılı sembollerle verilen şifreyi çözmek, metinden anlam çıkarmak, yazarın vermek istediği mesajı anlamlandırmaktır. Okuma becerisi bu anlamda eleştirme, değerlendirme, sorgulama, yorumlama, analiz-sentez yapma gibi üst düzey zihinsel becerileri etkin bir şekilde kullanmayı gerektirir. Entelektüel gelişmişliğin bir göstergesi olan okuma alışkanlığı ve kültürü; bir ulusun toplumsal ve ekonomik refahı ile de yakından ilgilidir. Bireylerin ve toplumların ilerlemeleri, bilinçli ve etkili bir okuma kültürüne sahip olmayı gerektirir (Yılmaz, 1990). Bu anlamda öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırma, eğitim sisteminin temel gereksinimlerinden biridir (Yıldız vd., 2015).

“Okuma kültürü; yazılı kültür ürünleriyle tanışmış, okuduklarını sorgulama yeterliliğine ulaşmış ve bu faaliyetleri gündelik yaşamında alışkanlık hâline getirmiş bireylerin edinmiş olduğu davranışlar bütünü” şeklinde tanımlanmaktadır (Sever, 2004, s. 108). Bu anlamda okuma kültürü, bireyin ya da toplumun okuma eylemi ile ilişkilerinin düzeyi ve niteliğini ortaya koyan önemli bir göstergedir (Yılmaz, 2009). Okuma kültürü; ilkin görsel ve dilsel uyarıcılar yoluyla temel okuma becerisinin edinilmesini gerektiren, yazılı kültür ürünlerinden yararlanmanın doğal bir ihtiyaç hâlini almasıyla alışkanlığa dönüşen; okunanların anlamlandırılmasında ön bilgileri devreye sokarak kabul veya reddetmeyi ya da yeni okumalar yapmayı sağlayan eleştirel okuma becerisinin edinilmesi ile birlikte ulaşılan evrensel okuryazarlık olarak tanımlanabilir (Ak Başoğlu, 2018).

Nitelikli insan yetiştirme, örgün eğitimin her basamağının sorumluluğundadır. Okuma eylemi, insanı bireysel ve toplumsal yönden değiştirip geliştirmektedir. Okuma, çağdaş dünyaya uyum sağlamanın temel gereksinimlerinden biridir; aynı zamanda bireyi sağlam bir kişiliğe toplumu da demokratik ve sağlıklı bir yapıya kavuşturur (Yılmaz, 1990). Okuma kültürü edindirme sürecinde bireyin erken çocukluk döneminden başlayarak seviyesine uygun görsel ve yazılı kültür ürünleriyle tanışması, temel okuma becerisini elde ettikten sonra eleştirel okuma becerisi kazanması, okumayı bir alışkanlık hâline getirerek bireysel ve toplumsal paydada yaşam biçimine dönüştürmesi gerekmektedir (Sever, 2007). Nitekim okuma eylemi, bireysel ve toplumsal anlamda yaşam biçimine dönüştüğünde okuma kültürünün temelleri atılmış olur. Çocuklara okuma kültürü kazandırmada en etkili araç ise nitelikli çocuk kitaplarıdır. Çocuk edebiyatının etkili bir uyarıcı olan çocuk kitapları, erken çocukluk döneminden başlayarak çocuğun yaşamına girmelidir (Aslan, 2007; Çer, 2016). Bu sayede çocuk, okuma eylemini yaşamın temel bir gereksinimi olarak içselleştirir. Bu nedenle okuma eyleminin boş

zaman etkinliği olarak değil, yaşam biçimi olarak algılanması sağlanmalıdır (Johnsson-Smaragdi ve Jönsson, 2006). Çocukların okumayı bireysel bir gereksinim olarak algılaması ve yaşamında önemli bir yere koyması, yaratıcı süreçlerin işletilmesine bağlıdır. Bunun için okuldaki okuma ortamının farklı yaşam alanlarına özellikle de eve taşınması gereklidir. Okuma eyleminin okul dışındaki sosyal alanlarda ve ev ortamında kendine yer bulması, okuma kültürünün oluşmasını sağlar (Doiron ve Asselin, 2011). Okuma alışkanlığı edinmiş bireyler, toplumun da bir parçası olarak okuma yoluyla edindiklerini gelecek nesillere aktarmak suretiyle okuma eyleminin kültüre dönüşmesine katkıda bulunurlar (Sever, 2007).

Uzun süren çabalarla kazandırılacak bir beceri olan okuma kültürü, birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan pek çok unsura sahip bir süreçtir (Sever, 2004). Okuma kültürü edinme sürecinin ilk aşaması, temel okuma becerisi kazanmaktır. Okumanın öğrenildiği ilk aşama, temel okuma düzeyi olarak kabul edilir. İkinci aşamada ise okuma alışkanlığı gelir. Bu aşamada okuma eyleminin doğal bir gereksinime dönüşmesi söz konusudur. Üçüncü aşama ise eleştirel okumadır. Eleştirel okuma becerisine sahip olmayan bir bireyin okuma kültürü edinmesi mümkün değildir. Eleştirel okuma, bireylerin okuduklarını kendi bilgi ve birikim dünyasından geçirmek suretiyle sorgulamaları, yorumlamaları ve aklını kullanarak bir yargıya varmaları anlamına gelmektedir. Eleştirel bir okur, okunan metne tüm dikkatini yönlendirmeli; okuma eyleminin her aşamasında (okuma öncesi, okuma sırası, okuma sonrası) soru sorabilmelidir. Okunanların eleştirel bir bakış açısıyla ele alınıp sorgulandığı bu aşamadan sonra okuma kültürü edinme aşaması gelir. Okumanın alışkanlığa ve eleştirel okuma becerisine dönüşmesiyle erişilen okuma düzeyi, okuma kültürünü kapsar. Bu aşamada yazılı kültür ürünlerinden ve bilişim teknolojisinin olanaklarından etkili ve amaca uygun bir şekilde yararlanma becerisi de gerekir (Sever vd., 2013).

Bireyin okuma kültürüne sahip olduğunun en temel göstergesi, ansiklopedik bilgi içeren kitaplar (ders kitabı vs.) dışında, kendini geliştirmek için günlük hayatın bir parçası olarak kitap okuma eyleminde bulunmasıdır. Okunan kitapların türü, yazarı, okuma amacı, sıklığı, şekli gibi unsurlar, okurun kimliğini ve onun okuma kültürünü ortaya koymada dikkate alınacak diğer hususlardır (Ayyıldız vd., 2006).

Okuma Alışkanlığı

Günümüzde yaşam boyu öğrenme ilkesinin devamlı ve sağlıklı yürütülebilmesinin temeli, bireye okuma alışkanlığı kazandırmakla mümkündür. Okuma alışkanlığı, bireyin okuma eylemini bir ihtiyaç olarak görüp bu eylemi hayatı boyunca düzenli ve sürekli bir şekilde yapması olarak tanımlanabilir (Bayram, 1990). Kişinin ilgi, merak ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli amaçlarla sistemli bir şekilde vaktinin bir kısmını okuyarak geçirmesi, okuma alışkanlığına sahip olduğunu gösterir (Yıldız, 2010). Okuma yoluyla edinilen bilgilerin hayatın her anında kullanılabilmesi için okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi gerekmektedir. Birey okuma alışkanlığı kazandığında; ihtiyaç duyduğu bilgiye kendisi ulaşır, söz varlığını ve iletişim becerilerini geliştirir, eleştirel düşünür, farklı bakış açıları elde eder, böylelikle kişilik gelişimine katkı sağlar (Yılmaz, 2004). Çünkü insan sürekli okuduğunda, eleştirip sorguladığında okuma kültürü de elde etmiş olur. Okuma alışkanlığı düzeyi ise birtakım ölçütlerle belirlenmektedir:

- Okunan kitap türü,
- Okuma sıklığı ve oranı,
- Ara vermeden tek seferde ne kadar okunduğu,
- Okumanın hangi zamanlarda yapıldığı,
- Kitapların hangi yolla elde edildiği (satın ve/veya ödünç alma, internetten ya da kütüphaneden alma vb.),
- Okuma sırasında kullanılan okuma stratejileri (Dökmen, 1994).

Bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesi, okuma alışkanlığına sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Yılmaz, 1993). Bu durumda okuma alışkanlığı edindirme sürecinde okunan kitap sayısından ziyade okumanın niteliği önemlidir. Okuma alışkanlığının bireyin yaşamının doğal bir parçası hâline dönüşmesi, uzun süreli çaba ve sabırla mümkündür (Aytaş, 2005). İlköğretimdeki Türkçe derslerinin özel amaçlarından

biri de öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır (MEB, 2018; 2019). Öğrencilerin okumayı sevmeleri ve alışkanlığa dönüştürmeleri için erken yaşlardan itibaren ailelere ve okula büyük sorumluluk düşmektedir (Akyol, 2006). Okuma alışkanlığı kazanmak, iyi bir vatandaş olmanın da gereğidir. Çünkü okumayı alışkanlık hâline getirmiş bireylerin eleştirel düşünme ve sorgulama becerisi de gelişir. Eleştirmeyi ve sorgulamayı öğrenemeyen bireylerin vatandaş olarak görevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmesi beklenemez (Çiftçi ve Temizyürek, 2008). Okuma kültürü, okuma alışkanlığının üst basamağı olan eleştirel okuma becerisini edinmeyi gerekli kılar (İnce Samur, 2014).

Okuma kültürünün temeli olan okuma alışkanlığının edinilmesinde bireylerin kendi içinden gelen isteğin yanı sıra bazı dış faktörler de etkilidir. Toplumda kitaplara erişim kolaylığı, okumanın beğeni toplaması, okuyanın toplumsal bir ayrıcalık elde etmesi ve ödüllendirilmesi, bireylerin okuma alışkanlığı edinmelerinde büyük rol oynar (Bayat ve Çetinkaya, 2018). Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün 2016 yılında imam hatip ortaokulları ve liseleri arasında başlattığı "Dost Kitaplar-Dost Öğrenciler" Kitap Okuma Etkinliği adlı proje de okuma kültürünü geliştirme açısından önemlidir. Bu faaliyette, öğrencilerin; okuyan, düşünen, yorumlayan, eleştiren, söz varlığını zenginleştiren, okumayı bir yaşam biçimi hâline getiren bireyler olarak yetişmelerini sağlamak ve onların bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal, edebî ve meslekî gelişimlerine çok yönlü katkıda bulunmak amaçlanmıştır (MEB, 2023). Bu gibi etkinliklerle ülkemizde okuma kültürünün geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'de kitap okuma oranının ve bununla bağlantılı olarak okuma kültürünün düşük düzeyde olduğu sürekli vurgulanmaktadır (Ortaş, 2014). Okuma Kültürünü Yaygınlaştırma Platformu (OKUYAY) tarafından 2019 yılında ülke çapında yapılan Türkiye okuma kültürü araştırmasında 15 yaş üstü nüfusun okuma alışkanlıkları, kitap seçme, okuma ve satın alma davranışları betimlenmiş; kitaba erişim, kütüphane kullanımı, fuar ziyareti konularındaki düşünceleri tespit edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, okuma kültürünü yaygınlaştırma konusunda yapılması gerekenleri de ortaya koymayı amaçlamaktadır. 2929 kişi ile yapılan araştırmada, düzenli kitap okuyanların oranının %42,3 olduğu, yılda ortalama 2,7 adet kitap okunduğu, son üç ayda okunan kitap sayısının 1-2 olduğu (%43,7), daha çok kurgusal kitaplar (şiir, roman, öykü vb.) tercih edildiği (%72,9), kitapların basılı şeklinin okunduğu (%52,8), okumak için dijital ekranların tercih edilmediği (%60), kitapların konusu, arkadaş tavsiyesi, türü ya da yazarına bakılarak tercih edildiği (%70), kitap alışverişinde kitabevleri, zincir mağazalar ve internetin ön planda olduğu (%64), konu itibarıyla en çok tarihî ve dinî kitapların seçildiği (%38), süreli yayın okunmadığı (%69,9), kütüphanelerin kullanılmadığı (%46,7), kitapçılarda hiç vakit geçirilmediği (%38,2), evlerde ders kitapları dışında sahip olunan kitap sayısının düşük olduğu, okuma yerine genellikle televizyon izlendiği gibi bulgulara ulaşılmıştır (OKUYAY, 2019).

Türkiye'de bireylerin okuma kültürü düzeylerini betimlemeye yönelik pek çok çalışmaya rastlamak da mümkündür. Öğretmenlerin/öğretmen adaylarının okuma kültürü düzeyleri ve bunu yordayan değişkenleri inceleyen (Alan, 2020; Ayyıldız vd., 2006; Bulut vd., 2020; Yıldız vd., 2020); ortaokul öğrencilerinin okuma profillerini çeşitli yönleriyle ortaya koyan (Ak Başoğlu, 2018; Aküzüm ve Bars, 2022; Aytaş ve Altunbay, 2016; Balcı, 2009; Baki, 2017; Durualp vd., 2013) çalışmalar mevcuttur. Tüm bu çalışmalar, öğrencilerin genel olarak okuma alışkanlıkları ve okuma kültürü düzeylerinin istenen seviyede olmadığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın söz konusu araştırmalardan farkı ise örneklem grubunda imam hatip ortaokulu öğrencilerinin yer almasıdır. Toplumun ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda din adamı yetiştirme misyonu olan imam hatip okullarında millî değerlerin, din ve ahlakın gerektirdiklerini isteyerek yerine getiren, aydın, bilimsel görüş ve anlayışa sahip, düşünen, araştıran, okuduklarını eleştirel bakış açısıyla sorgulayan, inancını aklıyla bütünleştiren, bilgi ve kelime dağarcığı zengin, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili biçimde kullanan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (Altıntaş, 2018; Aşlamacı ve Karmış, 2020; Ünalı, 2019). Bu nitelikler ise iyi bir okuma alışkanlığına sahip olmaya işaret eder. Dolayısıyla okuma alışkanlığının ötesinde okumayı bir yaşam biçimi hâline dönüştüren ve okuduklarını eleştirel bir bakış açısıyla sorgulayan, okuma kültürüne sahip bireyler yetiştirmek, imam hatip okulları için de vazgeçilmez beklentilerdendir (Uçar, 2017). Bireylere okuma alışkanlığı kazandırılması için yöntem geliştirme, etkinlik tasarlama, okuma sorunlarının çözümünde nelerin etkili olduğunun ortaya konulması gibi bilimsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Şeref ve Karagöz, 2019).

İmam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okuma Kültürü Düzeylerinin Okuma Profilleri Bağlamında İncelenmesi: Alanya Örneği

Bu araştırma, imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma kültürü düzeylerini okuma profilleri bağlamında betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın temel problemi “imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma kültürü düzeyleri okuma profilleri bağlamında nasıldır?” şeklindedir. Öğrencilerin okuma profilleri cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumu ve kitaplık sahibi olma durumu gibi değişkenler göz önünde bulundurularak betimlenmeye çalışılmıştır.

Tüm yaşam boyu gereksinim duyduğumuz bir beceri olan okuma eylemi, alışkanlığa ve bir hayat tarzına dönüştüğü zaman bireylerin ve toplumların arzu edilen kişisel ve kültürel kalkınmalarının sağlanmasında önemli bir adım atılmış olur. Demokratik, çağdaş ve gelişmiş bir toplum olmanın gereği, okuma eyleminin önce alışkanlığa ardından bir kültüre dönüşmesiyle mümkündür. Erken yaşlardan itibaren okuma alışkanlığına sahip bireyler yetiştirmek, okuma kültürü edindirme süreci açısından da önemlidir. Bu yüzden okuma alışkanlığı erken yaşlarda kazandırılması gereken bir beceri olmalıdır (Katrancı ve Yetgin, 2019). Özellikle ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin okuma ilgilerini, ihtiyaçlarını, istek ve beklentilerini etkileyen faktörleri belirlemek ve sorgulamak bu açıdan önemlidir. Bu çalışma; öğrencilerde okuma eylemi, alışkanlığı ve kültürü edindirme sürecine ilişkin farkındalık kazandırmanın yanı sıra okuma kültürüne sahip bir toplum olmada ebeveyn ve öğretmenlere önemli bir rol düştüğü gerçeğini dile getirmesi bakımından önemlidir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, okuma kültürünü yaygınlaştırma amacıyla gerçekleştirilen iş birliği ve etkinliklerde yol gösterici çözüm ve içeriklerin oluşturulması ve uygulanması açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmada, betimsel araştırma desenlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; geçmişte veya şu anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle, kendi koşulları içinde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Ekiz, 2020; Karasar, 2007). Bu yaklaşım, çok fazla bireyden oluşan örneklemde elde edilen bilgiyi ortaya koyabilmesi açısından avantajlıdır (Büyüköztürk vd., 2019). Var olan şartların niteliğini betimlemek ve belirli bir zamandaki verileri toplamak amacıyla kullanılabilen tarama yöntemi, sadece ilişkisel analiz yapılan çalışmalarda değil frekans değerleri sunan çalışmalarda da kullanılabilir (Cohen vd., 2007). Bu çalışmada da imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma kültürü düzeyleri, okuma profilleri bağlamında farklı değişkenlere göre incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Antalya ili Alanya ilçesinde 9 okulda öğrenim görmekte olan 927 imam hatip ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Seçilen örneklem temsiliyet derecesinin geçerliğini belirlemek için Krejcie ve Morgan (1970) tarafından geliştirilen formülden yararlanılmıştır. Bu formüle göre %95’lik güven düzeyi için 927 kişilik evrende 161 kişilik örneklem yeterli olacağı tespit edilmiştir. Fakat araştırmanın gönüllülük esasına dayalı olması, veri kaybı olasılığından dolayı örneklem büyüklüğü daha yüksek tutulmuştur. Çalışma grubu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Alanya’daki imam hatip ortaokullarında öğrenim gören 271 öğrenci olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Öğrenciler ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen okullarda öğrenim görenler arasından gönüllülük esasına göre araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Ölçüt örnekleme, önceden belli birtakım ölçütü karşılayan bütün durumları içerir. Ölçüt, araştırma sürecinde oluşturulabileceği gibi önceden hazırlanan birtakım ölçütler listesi de kullanılabilir. Bu yöntemde belirlenen ölçütü karşılayan bireyler ya da durumlar örnekleme alınır (Büyüköztürk vd., 2019). Bu çalışmada da öğrencilerin imam hatip ortaokulu öğrencisi olmaları bir ölçüt olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1.

Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tanıtıcı özellikler		f	%
Cinsiyet	Kız	160	59,0
	Erkek	111	41,0
Sınıf	5. sınıf	57	21,0
	6. sınıf	81	29,9
	7. sınıf	78	28,8
	8. sınıf	55	20,3
Anne eğitim durumu	İlkokul	95	35,8
	Ortaokul	70	26,4
	Lise	65	24,5
	Üniversite	35	13,2
Baba eğitim durumu	İlkokul	83	31,7
	Ortaokul	52	19,8
	Lise	76	29,0
	Üniversite	51	19,5
Evde kitaplık olma durumu	Var	216	79,7
	Yok	55	20,3

Çalışma grubunda (f=271) yer alan öğrencilerin 160'ı (%59) kız, 111'i (%41) erkektir. 57'si (%21) 5. sınıfta, 81'i (%29) 6. sınıfta, 78'i (%28,8) 7. sınıfta, 55'i 8. sınıfta (%20,3) öğrenim görmektedir. Öğrencilerin annelerinin 95'i (%35,8) ilkokul, 70'i (%26,4) ortaokul, 65'i (24,5) lise, 35'i (%13,2) üniversite mezunudur. Öğrencilerin babalarının 83'ü (%31,7) ilkokul, 52'si (%19,8) ortaokul, 76'sı (%29) lise, 51'i (%19,5) üniversite mezunudur. Öğrencilerin 216'sının (%79,7) kitaplığı varken 55'inin (%20,3) kitaplığı yoktur.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada, veri toplama aracı olarak sosyal bilimlerde tarama modeli içinde etkin bir şekilde kullanılan anket tekniği tercih edilmiştir. Anket, büyük gruplara hızlı bir şekilde uygulanabilmesi ve maliyetinin düşük olması nedeniyle sıklıkla tercih edilen bir veri toplama aracıdır (Büyüköztürk vd., 2019). Anketlerde, ölçülen niteliğe göre olgusal sorular, bilgi, davranış, inanç ve kanı soruları olmak üzere dört farklı soru tipi kullanılabilir (Büyüköztürk, 2005). Bu çalışmada da katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olgusal sorular ile bir konuya ilişkin davranışlarını belirlemeye dönük davranış sorularına yer verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından geliştirilen Okuma Profili Anketi, iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm; katılımcıların cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumu ve kitaplık sahibi olup olmama durumlarını betimlemeye yönelik maddelerin (1-5. maddeler) yer aldığı bölümdür. İkinci bölüm ise öğrencilerin okuma kültürü düzeylerini, okuma alışkanlıklarını ve profillerini belirlemeye yönelik maddelerin (5-20. maddeler) yer aldığı bölümdür.

Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan anketi geliştirme aşamasında öncelikle ilgili alanyazın taranmış ve alan uzmanlarıyla ön görüşmeler yapılmıştır. Böylelikle öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve okuma profillerini belirlemeye yönelik 25 sorudan oluşan taslak bir anket formu oluşturulmuştur. Anketin kapsam geçerliliği için Uzman Değerlendirme Formu (UDF) hazırlanmış ve 6 uzman (2 ölçme-değerlendirme, 4 Türkçe eğitimi) görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlar tarafından her bir madde '1=gerekli, '2=gereksiz ve '3=düzenlenmeli' şeklinde 3 kategoride puanlanmıştır. Uzmanlardan alınan dönütler neticesinde anketteki maddelerin kapsam geçerlik oranları hesaplanmıştır. Bunun için Lawshe'nin (1975) kapsam geçerliliği oran formülü esas alınmıştır. Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin "gerekli" görüşünü belirten uzman sayısının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilmektedir. Kapsam geçerlik oranlarının istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için hesaplama kolaylığı açısından $\alpha=.05$ anlamlılık düzeyinde minimum değerler esas alınmıştır. Bu araştırmada değerlendirme amacıyla 6

İmam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okuma Kültürü Düzeylerinin Okuma Profilleri Bağlamında İncelenmesi: Alanya Örneği

uzmana başvurulduğu için maddelerin sahip olması gereken minimum değer .99'dur (Vneziano ve Hooper 1997'den akt. Yurdagül, 2005). Bu şekilde 25 madde olarak tasarlanan anketten uzman görüşleri doğrultusunda kapsam geçerlikleri yeterli değeri taşımayan 5 madde çıkarılmış ve taslak anket formu ön uygulama için hazır hâle getirilmiştir. Kırk öğrenciyle yürütülen ön uygulama neticesinde de formun anlaşılabilirliği ve cevaplanabilirliği test edilmiştir. Alınan dönütlerle ankete son şekli verilmiştir. Dönütler neticesinde ankete süreli yayın takip etme ile ilgili bir madde eklenmiş ve anketten “En son okuduğunuz kitabın adını ve yazarını yazar mısınız?” maddesi de değerlendirilmesinin güç olabileceği nedeniyle çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin kütüphaneye gidip gitmeme durumları, hangi sıklıkla gittikleri, kütüphaneyi hangi amaçla kullandıkları gibi sorular, öğrencilerin yaş düzeylerinin küçük olması nedeniyle anketten çıkarılmıştır. Ayrıca ankette yer alan öğrencilerin okuma profillerini etkileyen değişkenlere evde kitaplık olup olmama durumu da eklenmiştir.

İşlem / Verilerin Toplanması

Geliştirilen anket için öncelikle etik izinler alınmıştır. Ardından anket, öğrencilere elektronik ortamda Google Formlar aracılığı ile ulaştırılmış ve gönüllülük esasına dayalı olarak doldurtulmuştur. Her bir anketin doldurulma süresi yaklaşık 5 dakikadır. Google Formlar üzerinden tasarlanan anket, on gün boyunca doldurulması için açık tutulmuş on günün sonunda veri girişine kapatılmıştır.

Verilerin Analizi

Okuma Profili Anketi aracılığıyla toplanan veriler, SPSS paket programı aracılığıyla betimsel istatistik tekniklerinden frekans (f) ve yüzde (%) analizleri kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmada öğrencilerin kitap okuma profillerinin cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumu ve kitaplık sahibi olma durumu gibi değişkenler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla da ki-kare testi kullanılmıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı= Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Karar tarihi= 03.11.2022

Belge sayı numarası= 2022/17

Kurul adı= Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Etik Kurul Komisyonu

Karar tarihi= 17.01.2023

Belge sayı numarası= E-98057890-605.01-68574399

Bulgular

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin (n=271) okuma profillerini belirlemeye yönelik ankete verdikleri yanıtlar; Tablo 2, 3 ve 4'te sunulmuştur.

Tablo 2.

Öğrencilerin Okuma Profillerini Belirlemeye Yönelik Ankete Verdikleri Yanıtlara İlişkin Bulgular

Genellikle hangi amaçla okursunuz?	S	%
Keyif almak	32	11,8
Vakit geçirmek	39	14,4
Araştırma/ödev yapmak	26	9,6
Kelime hazinesini zenginleştirmek	23	8,5
Konuşma (telaffuz) becerisini geliştirmek	19	7,0

Birden fazla seçenek	132	48,7
Ne sıklıkla kitap okursunuz?		
Hiç	7	2,6
Ara sıra	117	43,2
Genellikle	106	39,1
Her zaman	41	15,1
Ayda okuduğunuz ortalama kitap sayısı nedir?		
Hiç okumam	5	1,9
Bir	46	17,1
İki	63	23,4
Üç	53	19,7
Dört	36	13,4
Beş ve daha üstü	66	24,5
Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?		
Roman / hikâye	83	30,6
Çizgi roman	9	3,3
Masal /fabl	17	6,3
Şiir	1	,4
Biyografi/otobiyografi	4	1,5
Gezi yazısı	2	,7
Anı	4	1,5
Makale/fıkra/söyleşi/deneme	6	2,2
Siyer	1	,4
Diğer (hadis, ilmihal vb.)	4	1,5
Birden fazla seçenek	140	51,6
Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?		
Yerli	94	34,7
Yabancı	21	7,7
Her ikisini de	156	57,6

Tablo 2’de öğrencilerin hangi amaçla, ne sıklıkla, hangi türde eserler ve yazarlar tercih ettikleri ve ayda okudukları kitap sayısı ile ilgili yanıtları yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin %14,4’ü vakit geçirmek, %11,8’i keyif almak, %9,6’sı araştırma/ödev yapmak, %8,5’i kelime hazinesini zenginleştirmek, %7’si konuşma (telaffuz) becerisini geliştirmek için kitap okuduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Tablo 2’ye göre öğrencilerin %48,7’si birden fazla nedenle kitap okumaktadır.

Kitap okuma sıklığını belirlemeye yönelik soruya verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin %43,2’sinin ara sıra, %39,1’inin genellikle, %15,1’inin her zaman kitap okurken %2,6’sının hiç kitap okumadığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra okunan kitap sayılarına yönelik bulgular incelendiğinde; öğrencilerin %24,5’inin ayda beş ve daha fazla, %23,4’ünün ayda iki, %19,7’sinin ayda üç, %17,1’inin ayda bir, %13,4’ünün ayda dört kitap okudukları; %1,9’unun ise hiç kitap okumadığı dikkat çekmektedir.

Tablo 2’de öğrencilerin okudukları kitap türlerini gösteren bulgular da mevcuttur. Buna göre öğrenciler %30,6 oranında roman/hikâye, %6,3 oranında masal/fabl, %3,3 oranında çizgi roman, %2,2 oranında makale/fıkra/söyleşi/deneme, %1,5 oranında biyografi, otobiyografi, anı, hadis, ilmihal türü kitaplar, %0,7 oranında gezi yazısı, %0,4 oranında şiir ve siyer türü eserler okumaktadırlar. Öğrencilerin %51,6’sı ise birden fazla türde eser okuduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin %34,7’si yerli yazarların, %7,7’si yabancı yazarların, %57,6’sı ise hem yerli hem de yabancı yazarların eserlerini okumayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3.

Öğrencilerin Okuma Profillerini Belirlemeye Yönelik Ankete Verdikleri Yanıtlara İlişkin Bulgular (Devamı)

Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?	S	%
İnternette (Wattpad gibi uygulamalardan çevrim içi olarak)	13	4,8
Baskı hâlinde	217	80,1
E-kitap olarak (dijital ekranlardan)	10	3,7
Birden fazla seçenek	31	11,4
Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?		
Macera/polisiye	40	14,8
Bilim kurgu	8	3,0
Tarih	9	3,3
Romantik/duygusal	3	1,1
Fantastik	4	1,5
Eğitim (ders ve yardımcı kitaplar)	4	1,5
Din	9	3,3
Felsefe	4	1,5
Doğa/çevre	3	1,1
Gerilim	2	,7
Kişisel gelişim	40	14,8
Birden fazla seçenek	145	53,4
Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?		
Kitapçıdan (kırtasiye, kitabevi vb.)	82	30,3
Kütüphaneden ödünç alarak	43	15,9
İnternette (aile büyüklerimden birinin yardımıyla)	25	9,2
Birden fazla seçenek	121	44,6
Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?		
Konusu	133	49,1
Kapağı	25	9,2
Yazarı	16	5,9
Fiyatı	6	2,2
Yayınevi	1	,4
Türü	20	7,4
Kitabın kalınlığı/inceliği	6	2,2
Öğretmen tavsiyesi	11	4,1
Arkadaş tavsiyesi	9	3,3
Kitabevi çalışanının tavsiyesi	0	0,0
Sosyal medyada paylaşılanlar	1	,4
Kendim karar veririm	37	13,7
Çok satanlar listesinde olması	3	1,1
İnternette yazılan bloglar/ağ günlükleri	1	,4
Rastgele	1	,4
Kapağı ve arkadaş tavsiyesi	1	,4

Tablo 3'te öğrencilerin kitapları ne şekilde okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde; %14,8 oranında macera/polisiye ve kişisel gelişim, %3,3 oranında tarih ve din, %3 oranında bilim kurgu, %1,5 oranında fantastik, eğitim (ders ve yardımcı kitaplar) ve felsefe, %1,1 oranında romantik/duygusal ve doğa/çevre, %0,7 oranında gerilim türünde kitaplar okunduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin %53,4'ünün birden fazla türde kitap okuduğu da tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin %30,3'ü kitapları kitapçıdan alarak (kırtasiye, kitabevi vb.), %15,9'u kütüphaneden ödünç alarak, %9,2'si ise internette satın alarak (aile büyüklerinden birinin yardımıyla) temin etmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin %44,6'sı kitapları elde etmede birden fazla seçenek

tercih ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin din konulu kitapları okumayı pek fazla tercih etmedikleri de dikkat çekmektedir.

Tablo 3'te öğrencilerin kitap seçiminde hangi faktörlerden etkilendiğine yönelik bulgular da mevcuttur. Buna göre kitap seçiminde öğrencilerin %49,1'i kitabın konusundan %9,2'si kapağından, %5,9'u yazarından, %7,4'ü türünden, %4,1'i öğretmen tavsiyesinden, %3,3'ü arkadaş tavsiyesinden, %2,2'si fiyatından ve kalınlığı/inceliğinden, %1,1'i çok satanlar listesinde olmasından, %0,4'ü yayınevinden, sosyal medyada paylaşılanlardan, internette yazılan blog/genel ağ yazılarından etkilendikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin %13,7'i ise hiçbir şeyden etkilenmeyip seçime kendisinin karar verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Tablo 3'e göre öğrencilerin %0,4'ü rastgele bir etkenden etkilenerek kitap seçtiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4.

Öğrencilerin Okuma Profillerini Belirlemeye Yönelik Ankete Verdikleri Yanıtlara İlişkin Bulgular (Devamı)

Hangi vakitlerde kitap okumayı tercih edersiniz?		
Hafta sonları	19	7,0
Boş vakitlerde	131	48,3
Yatmadan önce	31	11,4
Diğer	17	6,3
Birden fazla seçenek	73	27
Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?		
Evde	84	31,0
Okulda	24	8,9
Kütüphanede	7	2,6
Kafe, park gibi kamusal alanlarda	4	1,5
Toplu taşımada	2	,7
Birden fazla seçenek	150	55,3
Sürekli yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)		
Evet	43	16,0
Hayır	226	84,0
Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?		
Evet	151	55,7
Hayır	120	44,3
Kiminle paylaşırsınız?		
Arkadaşlarımla	46	30,7
Sosyal medya takipçilerimle	1	,7
Öğretmenlerimle	4	2,7
Ebeveynlerimle	17	11,3
Diğer	203	54,6
Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?		
Sosyal medyada	4	2,7
Sınıfta (arkadaş ve öğretmenlerimle)	42	28,0
Ders dışı etkinliklerde (konferans, münazara, açık oturum vb.)	2	1,3
Evde ailemle (anne, baba, kardeş vb.)	29	19,3
Birden fazla seçenek	194	48,7

Tablo 4'te öğrencilerin hangi vakit ve ortamlarda kitap okumayı tercih ettiklerine dair bulgular yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin %48,3'i boş vakitlerde, %11,4'i yatmadan önce, %7'si hafta sonları, %6,3'ü diğer zamanlarda kitap okumaktadır. Ayrıca öğrencilerin %27'si birden fazla seçenek belirtmiştir. Tablo 4'e göre öğrencilerin %31'i evde, %8,9'u okulda, %2,6'sı kütüphanede, %1,5'i kafe, park gibi kamusal alanlarda, %0,7'si toplu taşıma araçlarında kitap okumaktadırlar. Ayrıca öğrencilerin %55,3'ü bu soru için birden fazla ortamda kitap okuduğuna yönelik görüş belirtmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin %16'sının sürekli yayın (gazete, dergi vb.) takip ettiği, %84'ünün ise herhangi bir sürekli yayın takip etmediği görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin %55,7'sinin okuduklarını paylaştığı, %44,3'ünün ise paylaşmadığı dikkat çekmektedir. 'Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?' sorusuna evet cevabı veren öğrencilerin %30,7'si arkadaşlarıyla, %11,3'ü ebeveynleriyle, %2,7'si öğretmenleriyle, %0,7'si sosyal medya takipçileriyle, %54,6'sı diğer kişilerle paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca okuduklarını paylaşan öğrencilerin %28'i sınıfta arkadaş ve öğretmenleriyle, %19,3'ü evde ailesiyle (anne, baba, kardeş vb.), %2,7'si sosyal medyada, %1,3'ü ders dışı etkinliklerde (konferans, münazara, açık oturum vb.) paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %48,7'sinin ise okuduklarını birden fazla şekilde paylaştığı dikkat çekmektedir.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin cinsiyetlerine göre okuma profillerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için ki-kare analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okuma Profilleri Açısından Karşılaştırılmaları

Cinsiyete göre	Ki-kare	p
Genellikle hangi amaçla okursunuz?	15,098	,010
Ne sıklıkla kitap okursunuz?	18,277	,000
Ayda okuduğunuz ortalama kitap sayısı nedir?	4,438	,488
Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?	11,054	,272
Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?	3,723	,155
Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?	11,817	,008
Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?	10,420	,404
Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?	8,068	,045
Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?	18,546	,183
Hangi vakitlerde kitap okumayı tercih edersiniz?	4,999	,172
Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?	6,325	,276
Sürekli yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)	,230	,632
Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?	4,842	,028
Kiminle paylaşırsınız?	2,421	,659
Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?	3,948	,413

Tablo 5'te öğrencilerin cinsiyetlerine göre "Genellikle hangi amaçla okursunuz?", "Ne sıklıkla kitap okursunuz?", "Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?", "Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?", "Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?" sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarındaki farklara ilişkin ki-kare değerleri $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin cinsiyetlerine göre "Genellikle hangi amaçla okursunuz?", "Ne sıklıkla kitap okursunuz?", "Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?", "Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?", "Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?" sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olduğunu göstermektedir.

"Genellikle hangi amaçla okursunuz?" sorusuna kızların %57,5'i, erkeklerin %36'sı birden fazla amaçla kitap okudukları yanıtını vermişlerdir. Bu oran, kızlarda erkeklere göre daha fazladır.

"Ne sıklıkla kitap okursunuz?" sorusuna kızların %35,6'sı ara sıra, %41,9'u genellikle, %21,3'ü her zaman; erkeklerin %54,1'i ara sıra, %35,1'i genellikle ve %6,3'ü her zaman yanıtlarını vermişlerdir. Bu bulguya göre kızların erkeklere göre daha fazla oranda 'her zaman' kitap okudukları görülmektedir.

"Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?" sorusuna kızların %13,8'i, erkeklerin %8,1'i 'farklı ortamlarda' cevabını vermişlerdir. Bu bulgu, kızların erkeklere göre kitapları birçok farklı ortamda okuduğunu ortaya koymaktadır.

"Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?" sorusuna kızların %10,6'sı, erkeklerin ise %23,4'ü 'kütüphaneden ödünç alarak' cevabını vermişlerdir. Bu bulgu, erkeklerin kızlara göre kitapları kütüphaneden ödünç alarak daha fazla olduklarını göstermektedir.

"Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?" sorusuna kızların %61,1'i, erkeklerin ise %47,7'si 'evet' cevabını vermişlerdir. Bu durumda kızların erkeklere göre okuduklarını daha fazla paylaştığı dikkat çekmektedir.

Çalışma grubundaki öğrenciler, sınıf düzeylerine göre okuma profilleri açısından karşılaştırılmış ve ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna yönelik bulgular Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6.

Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Okuma Profilleri Açısından Karşılaştırılmaları

Sınıf düzeylerine göre	Ki-kare	p
Genellikle hangi amaçla okursunuz?	25,931	,038
Ne sıklıkla kitap okursunuz?	9,485	,394
Ayda okuduğunuz ortalama kitap sayısı nedir?	13,692	,549
Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?	31,591	,248
Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?	6,429	,377
Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?	14,116	,119
Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?	24,015	,771
Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?	22,067	,009
Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?	54,350	,096
Hangi vakitlerde kitap okumayı tercih edersiniz?	11,168	,264
Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?	9,588	,845
Sürekli yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)	4,009	,260
Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?	4,602	,203
Kiminle paylaşırsınız?	32,120	,001
Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?	18,823	,093

Tablo 6’da öğrencilerin sınıf düzeylerine göre “Genellikle hangi amaçla okursunuz?”, “Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?”, “Okuduklarınızı kiminle paylaşırsınız?” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarındaki farka ilişkin ki-kare değerleri $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre “Genellikle hangi amaçla okursunuz?”, “Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?”, “Okuduklarınızı kiminle paylaşırsınız?” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olduğunu göstermektedir.

“Genellikle hangi amaçla okursunuz?” sorusuna %57,9 oranıyla en fazla 5. sınıf öğrencileri birden fazla amaçla kitap okuduklarını ifade etmişlerdir. 7. sınıf öğrencileri en çok (%15) keyif almak ve araştırma/ödev yapmak için kitap okuduklarını belirtirken 8. sınıf öğrencileri en çok (%20) keyif almak için kitap okuduklarını belirtmişlerdir.

“Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?” sorusuna 5. sınıf öğrencileri %49,1 oranıyla en fazla ‘kitapçıdan (kütasiyeden, kitabevinden vb.)’ yanıtını vermişlerdir. Aynı yanıt 7. sınıf öğrencileri tarafından ise %19,2 oranında dile getirilmiştir. ‘Birden çok yerden kitap temin ederim.’ yanıtı ise 5. sınıf öğrencileri tarafından %31,6 ile en düşük, 7. sınıf öğrencileri tarafından ise %51,3 ile en yüksek oranda dile getirilmiştir.

“Okuduklarınızı kiminle paylaşırsınız?” sorusuna 8. sınıf öğrencileri %52 oranıyla arkadaşlarıyla, 5. sınıf öğrencileri %24 oranıyla ebeveynleriyle, 6. sınıf öğrencileri %74,4 ve 7. sınıf öğrencileri %63,6 oranıyla öğretmenleriyle paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre okuma profilleri açısından karşılaştırılması için ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna yönelik bulgular Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7.

Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Okuma Profilleri Açısından Karşılaştırılmaları

Annenin eğitim durumuna göre	Ki-kare	p
Genellikle hangi amaçla okursunuz?	12,847	,614
Ne sıklıkla kitap okursunuz?	23,120	,006
Ayda okuduğunuz ortalama kitap sayısı nedir?	20,955	,138
Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?	22,062	,734
Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?	4,791	,571

İmam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okuma Kültürü Düzeylerinin Okuma Profilleri Bağlamında İncelenmesi: Alanya Örneği

Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?	13,858	,127
Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?	28,634	,537
Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?	22,674	,007
Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?	45,350	,334
Hangi vakitlerde kitap okumayı tercih edersiniz?	11,416	,248
Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?	19,794	,180
Sürelî yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)	5,085	,166
Okuduklarınızı paylaşıyor mısınız?	7,448	,059
Kiminle paylaşırsınız?	18,881	,091
Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?	9,570	,654

Tablo 7’de öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre “Ne sıklıkla kitap okursunuz?” ve “Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarındaki farklara ilişkin ki-kare değerleri $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre “Ne sıklıkla kitap okursunuz?” ve “Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olduğunu göstermektedir.

“Ne sıklıkla kitap okursunuz?” sorusuna annelerinin eğitim durumu ilkököl olanlar %46,3 oranıyla ara sıra ve %37,9 oranıyla genellikle; ortaokul olanlar %47,1 oranıyla ara sıra ve %42,9 oranıyla genellikle; lise olanlar %49,2 oranıyla ara sıra ve %30,8 oranıyla genellikle; üniversite olanlar %48,6 oranıyla genellikle ve %34,3 oranıyla her zaman yanıtlarını vermişlerdir. Bu bulgular, annenin eğitim durumu arttıkça öğrencilerin daha fazla kitap okuduğunu ortaya koymaktadır.

“Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?” sorusuna annelerinin eğitim durumu ilkököl olanlar %27,4 oranıyla ‘kitapçıdan (kırtasiye, kitabe vb.)’ ve %25,3 oranıyla ‘kütüphaneden ödünç alarak’ yanıtlarını; ortaokul olanlar %38,6 oranıyla ‘kitapçıdan (kırtasiye, kitabe vb.)’ ve %14,3 oranıyla ‘kütüphaneden ödünç alarak’ yanıtlarını; lise olanlar %32,3 oranıyla ‘kitapçıdan (kırtasiyeden vb.)’ ve %6,2 oranıyla ‘kütüphaneden ödünç alarak’ yanıtlarını; üniversite olanlar %20 oranıyla ‘kitapçıdan (kırtasiye, kitabe vb.)’ ve %11,4 oranıyla ‘kütüphaneden ödünç alarak’ yanıtlarını vermişlerdir. Bu bulguya dayanarak annelerinin eğitim durumu arttıkça öğrencilerin birden fazla kaynaktan yararlanma oranının arttığı söylenebilir.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre okuma profilleri açısından karşılaştırılmaları için ki-kare analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8.

Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Okuma Profilleri Açısından Karşılaştırılmaları

Babanın eğitim durumuna göre	Ki-kare	p
Genellikle hangi amaçla okursunuz?	14,600	,481
Ne sıklıkla kitap okursunuz?	15,216	,085
Ayda okuduğunuz ortalama kitap sayısı nedir?	21,923	,110
Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?	25,367	,554
Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?	13,451	,036
Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?	9,215	,418
Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?	46,485	,028
Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?	7,729	,562
Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?	57,406	,057
Hangi vakitlerde kitap okumayı tercih edersiniz?	14,124	,118
Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?	21,614	,118
Sürelî yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)	8,349	,039
Okuduklarınızı paylaşıyor mısınız?	1,863	,601
Kiminle paylaşırsınız?	4,153	,901
Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?	8,643	,733

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre “Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?”, “Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?” ve “Sürelî yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarındaki farklara ilişkin ki-kare değerleri $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre “Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?”, “Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?”, “Sürelî yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olduğunu göstermektedir.

“Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?” sorusuna babalarının eğitim durumu ilköğretim olanların %45,8’i yerli yazarları, %2,4’ü yabancı yazarları ve 51,8’ü hem yerli hem de yabancı yazarları; babalarının eğitimi ortaokul olanların % 30,8’i yerli yazarları, % 13,5’i yabancı yazarları ve 55,8’ü hem yerli hem de yabancı yazarları; babalarının eğitimi lise olanların % 26,3’ü yerli yazarları, %11,8’i yabancı yazarları ve 61,8’ü hem yerli hem de yabancı yazarları; babalarının eğitimi üniversite olanların % 35,3’ü yerli yazarları, % 3,9’u yabancı yazarları ve 60,8’ü hem yerli hem de yabancı yazarları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu, babaların eğitim durumu arttıkça öğrencilerin hem yerli hem de yabancı yazarları tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

“Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?” sorusuna babalarının eğitim durumu lise olanlar %24 oranıyla en fazla macera/polisiye kitapları, babalarının eğitim durumu üniversite olan öğrenciler %7,8 oranıyla en az macera/polisiye kitapları ve %73 oranıyla tüm kitap türlerini okuduklarını ifade etmişlerdir.

“Sürelî yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)” sorusuna babalarının eğitim durumu üniversite olanların %29,4 oranıyla en fazla ‘evet’ yanıtı verdikleri dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin evde kitaplık olma durumuna göre okuma profili açısından karşılaştırılmaları için ki-kare analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.

Öğrencilerin Evde Kitaplık Olma Durumuna Göre Okuma Profilleri Açısından Karşılaştırılmaları

Evde kitaplık olma durumuna göre	Ki-kare	p
Genellikle hangi amaçla okursunuz?	9,653	,086
Ne sıklıkla kitap okursunuz?	4,363	,225
Ayda okuduğunuz ortalama kitap sayısı nedir?	2,876	,719
Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?	18,188	,033
Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?	8,715	,013
Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?	9,073	,028
Okuduğunuz kitaplar genelde ne hakkındadır?	9,817	,457
Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?	24,010	,000
Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?	27,537	,016
Hangi vakitlerde kitap okumayı tercih edersiniz?	,771	,856
Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?	12,167	,033
Sürelî yayın takip eder misiniz? (Gazete, dergi vb.)	,379	,538
Okuduklarınızı paylaşıyor musunuz?	1,955	,158
Kiminle paylaşırsınız?	7,856	,097
Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?	9,823	,044

Öğrencilerin evde kitaplık olma durumuna göre “Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?”, “Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?”, “Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?”, “Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?”, “Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?”, “Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?” ve “Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarındaki farklara ilişkin ki-kare değerleri $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin evde kitaplık olma durumuna göre “Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?”, “Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?”, “Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?”, “Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?”, “Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler

nelerdir?”, “Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?”, “Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?” sorularına verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olduğunu göstermektedir.

“Hangi türde eserler okumayı tercih edersiniz?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %28,7 oranıyla roman/hikâye, %56 oranıyla birden fazla türde kitap yanıtını; evinde kitaplık olmayanlar ise %38,2 oranıyla roman/hikâye, %41,8 oranıyla birden fazla türde kitap okudukları yanıtını vermişlerdir.

“Hangi tür yazarlar okumayı tercih edersiniz?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %31 oranıyla yerli yazarları, %62 oranıyla hem yerli hem de yabancı yazarları okuduklarını; evinde kitaplık olmayanlar ise %49,1 oranıyla yerli yazarları, %40 oranıyla hem yerli hem de yabancı yazarları okuduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu, evinde kitaplık olanların daha fazla yabancı yazar okuduğunu ortaya koymaktadır.

“Kitapları ne şekilde okuyorsunuz?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %3,2 oranıyla internetten, %13,4 oranıyla birden fazla ortamdan okuduklarını; evinde kitaplık olmayanlar ise %10,9 oranıyla internetten, %3,6 oranında birden fazla ortamdan okuduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu, evinde kitap olmayan öğrencilerin internetten okumayı daha fazla tercih ettiklerini göstermektedir.

“Kitapları nasıl temin ediyorsunuz?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %10,6 oranında kütüphaneden ödünç alarak, %49,1 oranında birden fazla ortamdan edinerek; evinde kitaplık olmayanlar ise %36,4 oranında kütüphaneden ödünç alarak, %27,3 oranında birden fazla ortamdan edinerek temin ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu, evinde kitaplık olmayan öğrencilerin kitapları temin etmede kütüphaneyi daha fazla kullandığını ortaya koymaktadır.

“Kitap seçiminde sizi etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %52,8 oranında konu, %1 oranında fiyat, %3,2 oranında öğretmen tavsiyesi, %2,3 oranında arkadaş tavsiyesi; evinde kitaplık olmayanlar ise %34,5 oranında konu, %7,3 oranında fiyat, %7,3 oranında öğretmen tavsiyesi, %7,3 oranında arkadaş tavsiyesi yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre evinde kitaplık olan ve olmayan öğrencilerin kitap seçiminde en fazla kitabın konusundan etkilendikleri görülmektedir.

“Hangi ortamlarda kitap okumayı tercih edersiniz?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %33,3 oranında evde, %6,5 oranında okulda; evinde kitaplık olmayanlar ise %21,8 oranında evde, %18,2 oranında okulda yanıtını vermişlerdir. Buna göre evinde kitaplık olan öğrenciler, kitap okuma mekânı olarak daha fazla oranda evi tercih etmektedirler.

“Okuduklarınızı nasıl paylaşırsınız?” sorusuna evinde kitaplık olanlar %1,6 oranında sosyal medya aracılığıyla, %25 oranında sınıfta, %53,2 oranında birden fazla ortamda; evinde kitaplık olmayanlar ise %7,7 oranında sosyal medya aracılığıyla, %42,3 oranında sınıfta, %26,9 oranında birden fazla ortamda paylaştıkları yanıtlarını vermişlerdir. Bu bulgu, evinde kitaplık olan öğrencilerin okuduklarını birden fazla ortamda paylaşmayı tercih ederken evinde kitaplık olmayan öğrencilerin okuduklarını daha çok sınıfta paylaşmayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma kültürü düzeyleri okuma profilleri bağlamında incelenmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin hangi amaçla, ne sıklıkla, hangi türde, hangi konularda, ne zaman ve nerede okudukları, hangi eser ve yazarları tercih ettikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun boş vakitlerini geçirmek ve keyif almak için okuduğu; roman, hikâye, masal gibi türleri; macera/polisiye, kişisel gelişimle ilgili kitapları ve yabancılardan ziyade yerli yazarları daha çok tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonucuyla benzer olarak birçok çalışmada özellikle ilköğretim öğrencilerinin macera türü kitapları (Balci, 2009; Bayat ve Çetinkaya, 2018; Bayram ve Erdemir, 2007; Deniz, 2015; Taş, 2018) ve roman/hikâye gibi kurgusal türleri (Aksoy, 2022; Balci, 2009; Batur vd., 2019; Deniz, 2015; İşcan vd., 2013; Kana, 2015; Yalınkılıç ve Ülper, 2011) daha çok tercih ettikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca öğrencilerin çoğunlukla ayda beş ve üstü kitap okudukları, ne sıklıkla kitap okuduklarına ilişkin soruya daha çok ‘ara sıra’ ve ‘genellikle’ cevabını verdikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar, Türkiye Okuma Kültürü Araştırması’ndan (OKUYAY, 2019) elde edilen sonuçlarla benzerlik taşımaktadır. Nitekim araştırmadan elde edilen rapora göre de bireyler öncelikle boş zamanlarını geçirmek için okumakta ve çoğunlukla roman, hikâye gibi kurgusal türleri tercih etmektedirler. Benzer şekilde diğer araştırmalar da özellikle ilköğretim öğrencilerinin okumayı bir boş zaman etkinliği olarak gördüklerini ortaya koymaktadır (Bayat ve Çetinkaya, 2018;

Bayis, 2010; Can vd., 2010). Bu ortak sonuçlar, okuma kültürünün öğrenciler arasında yeterince gelişmediğine işaretler. Çünkü okuma kültürü edinmiş bireyler için okuma günlük bir ihtiyaçtır ve yalnızca boş zaman aktivitesi olarak değerlendirilmemelidir.

Çalışmanın dikkat çeken başka bir sonucu ise öğrencilerin dinî içerikli (hadis, ilmiyal, siyer vb.) kitapları okumayı çok fazla tercih etmemeleridir. Bu sonuç, öğrencilerin imam hatip okullarında aldıkları eğitimle kitap tercihlerinin örtüşmediğini ortaya koymaktadır. Zira öğrencilerin aldıkları eğitime göre başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere, hadis, fıkıh, ilmiyal, siyer gibi dinî içerikli kitapları daha fazla okumaları beklenmektedir. Ancak anket sonuçlarına göre öğrencilerin okumayı daha çok boş vakit uğraşı olarak gördükleri belirlenmiştir. Bu durum da derslerde daha çok dinî içerikli kitapları okuyan öğrencilerin boş vakitlerinde farklı içerikteki kitapları okumak istemeleriyle açıklanabilir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin kitapları daha çok baskı hâlinde ve kitapçıdan satın alarak okudukları dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin çoğunluğunun kitap seçiminde konu, kapak, tür ve arkadaş tavsiyesini dikkate aldıkları görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin yine büyük bir çoğunluğu kitap seçimini yalnızca kendi kriterleri doğrultusunda yaptıklarını, herhangi bir unsurdan etkilenmediklerini de dile getirmişlerdir. Literatürdeki çoğu çalışma da okuma eyleminin toplumsal bir kültüre ve alışkanlığa dönüşmesinde örnek alınan kişilerin etkisinin büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Aytaş ve Altunbay (2016) da yaptıkları çalışmada bilhassa 12-15 yaş aralığındaki bireylerin kitap seçme konusunda birbirleri üzerindeki etkisinin önemli olduğunu ifade etmektedirler. Benzer şekilde Ayyıldız vd. de (2006), kitap seçiminde öğrencilerin en fazla konuyu ve arkadaş tavsiyesini dikkate aldığını ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin kitap okuma zamanı ve mekân tercihleri de incelenmiştir. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun genellikle boş vakitlerde ve yatmadan önce, mekân olarak da evde ve okulda kitap okumayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Literatürdeki benzer çalışmalar da öğrencilerin yatmadan önce kitap okumayı tercih ettiklerini (Bayat ve Çetinkaya, 2018) ve kütüphaneyi etkili bir şekilde kullanmadıklarını (Bayis, 2010; Deniz, 2015) ortaya koymaktadır. Bu benzer sonuçlar, kütüphanelerden yararlanma noktasında öğrencilerin okuma kültürü düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun sürekli yayınları takip etmediği de belirlenmiştir. Bazı araştırmaların sonuçları ise öğrencilerin sürekli yayınları kısmen takip ettiğini göstermektedir (Bayat ve Çetinkaya, 2018; Deniz, 2015). Bu durumun okul türü ile ilgili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin çoğunluğunun okuduklarını paylaşmayı tercih ettiği, genellikle sınıfta arkadaşlarıyla evde ise ebeveynleriyle paylaştıkları dikkat çekmektedir. Öğrencilerin okuduklarını yakın çevresiyle paylaşabilmesi ve bu yolla okuma alışkanlıklarının pekişerek daha kalıcı duruma gelmesi son derece önemlidir. Okuduklarını paylaşma noktasında sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin aileden ziyade arkadaşlarını daha çok dikkate aldıkları diğer çalışmaların sonuçlarında da vurgulanmıştır (Bayat ve Çetinkaya, 2018; Taş, 2018).

Bu çalışmada imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma profillerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu ile evde kitaplık olma durumuna göre değişkenlik gösterdiği de tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin cinsiyetlerine göre okuma amaçları, hangi sıklıkla okudukları, ne şekilde okudukları, kitapları nasıl temin ettikleri ve okuduklarını nasıl paylaştıkları açısından aralarında fark olduğu görülmektedir. Örneğin kızların büyük bir çoğunluğu keyif almak, vakit geçirmek, araştırma/ödev yapmak, kelime hazinesini zenginleştirmek, telaffuz becerisini geliştirmek gibi birçok nedenle kitap okurken erkekler daha az sebep bildirmişlerdir. Yine kız öğrencilerin erkeklere göre kitap okuma sıklığı daha fazladır. Nitekim bu soruya kızlar 'her zaman' yanıtını verirken erkekler 'genellikle' yanıtını vermişlerdir. Araştırma sonuçları kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kitapları ev, okul, kütüphane, kamusal alanlar (toplu taşıma, kafe, park vb.) gibi daha farklı ortamlarda okumayı tercih ettiğini göstermektedir. Yine kız öğrencilerin okuduklarını paylaşma noktasında daha istekli olduğu ve kitapları kütüphaneden alarak okuma noktasında erkek öğrencilerden daha ileride olduğu ortaya çıkmaktadır. Literatürdeki bazı çalışmalar da bu sonuçları destekler niteliktedir. Nitekim bazı çalışmalara göre de kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok kitap okumakta (Akın, 2016; Aksoy, 2022; Bayat ve Çetinkaya, 2018; Balcı vd., 2012; Bayis, 2010; Can vd., 2010; Keleş, 2006; Sallabaş, 2008; Taş, 2018) ve daha çok kütüphane kullanmaktadırlar (Bayis, 2010).

Bu çalışmada öğrencilerin sınıf düzeylerine göre de okuma profillerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin hangi amaçla okudukları, kitapları nasıl temin ettikleri ve okuduklarını kiminle paylaştıkları yönündeki sorulara verdiği yanıtlar sınıf düzeyi açısından farklılaşmaktadır. Örneğin 7. sınıf öğrencileri en çok keyif almak ve araştırma/ödev yapmak için kitap okuduklarını belirtirken 8. sınıf öğrencileri en çok keyif almak için kitap okuduklarını dile getirmişlerdir. 5. sınıf öğrencileri ise birden kitap okuma amacı bildirmiştir. Bu sonuç, okuma kültürü edinme aşamasında sadece ders çalışma ya da ödev yapmak için değil, estetik zevk edinmek için de kitap okunduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu açıdan öğrencilerin okuma kültürü edinme aşamasında önemli bir yol kat ettikleri söylenebilir. Kitapları temin etme açısından ise 5. sınıf öğrencileri en çok kitapçıdan cevabını vermiş, 7. sınıf öğrencileri ise birden çok şekilde temin ettiklerini vurgulamıştır. Okuduklarını paylaşma noktasında ise 8. sınıf öğrencileri en fazla arkadaşlarıyla, 5. sınıf öğrencileri en fazla ebeveynleriyle, 6 ve 7. sınıf öğrencileri ise en fazla öğretmenleriyle paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin okuduklarını paylaşma noktasında sınıf düzeyleri arttıkça aileden çok sosyal çevre ve okulu daha önemli gördükleri ifade edilebilir. Literatürdeki bazı araştırmalar da bu sonucu desteklemektedir. Özdemir Çırakman ve Arı (2019), çalışmalarında 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin kitap seçiminde daha çok anne-baba ve öğretmen etkisinde kaldıklarını, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ise arkadaş ortamı ile sosyal çevreden etkilendiklerini tespit etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin okuma profilleri anne-babalarının eğitim durumlarına göre de farklılık göstermektedir. Buna göre öğrencilerin kitap okuma sıklıkları ve kitapları nasıl temin ettikleri yönündeki sorulara verdiği yanıtlar annelerinin eğitim düzeyi açısından farklılaşmaktadır. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu arttıkça kitap okuma sıklığının ve kitapları temin ederken birden fazla kaynaktan yararlanma oranının arttığı görülmektedir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre ise okudukları yazar türleri (yerli ve yabancı), kitapların konuları, süreli yayın takip etme durumları farklılık göstermektedir. Buna göre babalarının eğitim durumu üniversite olanlar daha fazla oranda süreli yayın takip ettiklerini ve tüm kitap türlerini okuduklarını ifade etmişlerdir. Babalarının eğitim durumu lise ve üniversite olanlar ise hem yerli hem de yabancı yazarların eserlerini okumayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, anne ve babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin kitap okuma düzeylerinin, kitap okumaya yönelik tutumlarının ve kütüphane kullanma alışkanlıklarının da arttığını ortaya koymaktadır. Literatürdeki bazı araştırmalar da bu sonucu destekler niteliktedir (Bayis, 2010; Can vd., 2010; Er ve Arıcı, 2018; Keleş, 2006; Yılmaz, 2004).

Öğrencilerin evde kitaplık olma durumuna göre seçtikleri kitap ve yazar türleri, kitap okudukları ortamlar, kitapları ne şekilde okudukları, nasıl temin ettikleri, neye göre seçtikleri, nasıl paylaştıkları açısından aralarında fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre evinde kitaplık olanlar ve olmayanlar daha çok roman ve hikâye türündeki eserleri tercih etmekte ve birden fazla türde kitap okumaktadırlar. Evinde kitaplık olanlar hem yerli hem de yabancı yazarları tercih ederken evinde kitaplık olmayanlar daha çok yerli yazarları tercih etmektedirler. Evinde kitaplık olmayanlar kitaplarını daha çok internetten ve kütüphaneden ödünç alarak okuduklarını; kitaplık olanlar ise birden çok şekilde edinerek okuduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca evinde kitaplık olanlar evde ve okulda okumayı tercih edip okuduklarını birden fazla ortamda paylaştıklarını, evinde kitap olmayanlar ise okulda okumayı tercih edip okuduklarını daha çok sınıfta paylaştıklarını dile getirmişlerdir.

Araştırmanın sonuçları bütüncül olarak değerlendirildiğinde imam hatip ortaokulu öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre belli bir okuma alışkanlığına sahip oldukları söylenebilir. Ancak okuma kültürü düzeylerinin istenen seviyede olduğunu söylemek güçtür. Çünkü okuma kültürü, okuma alışkanlığını da kapsamakla birlikte sadece okunan kitap sayısı ile değil, okumanın niteliği ile de ilişkilidir. Okuma kültürü edindirme sürecinde; öğrencilerin sadece kitap okumaları değil okuduklarını eleştirel bir bakış açısıyla sorgulamaları, başkalarıyla paylaşmaları, kitaplarla ilgili mekânlardan (kitaplık, kütüphane, kitabevi, kitap fuarı vb.) faydalanmaları, okuduklarından kitaplık oluşturmaları, düzeylerine uygun süreli yayınları takip etmeleri, ezberlerinde bulunan edebî metinleri uygun ortamlarda paylaşmaları, okumayı boş zaman aktivitesi olarak değil günlük yaşamın bir parçası olarak görmeleri vb. gerekmektedir. Dolayısıyla bu süreçte ebeveyn ve öğretmenlerin öğrencilerde bu davranışları alışkanlık hâline getirmeleri gerekmektedir. Okuma kültürünün temeli olan okuma alışkanlığının öncelikle ailede kazandırıldığı göz önünde

bulundurulduğunda ise okul-aile iş birliğinin bu süreçte etkin bir şekilde yürütülmesi gerçeği de ön plana çıkmaktadır.

Öneriler

Araştırma sonucunda imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma eylemine karşı bir ilgi ve istek duyduğu ancak okuma kültürü düzeylerinin istenen seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç dikkate alınarak özellikle okuma kültürü edindirme sürecinde aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Öğretmenler, öğrencilerine farklı tür ve içerikte kitap okuma konusunda rehber olmalıdırlar.
- Öğrencilerin okuduklarıyla ilgili fikir paylaşımında bulunmaları amacıyla okul ortamında okuma çemberi gibi farklı yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.
- Öğrencilerin okuma sürecinden keyif almalarını ve okunanların hatırd kalmasını sağlamak amacıyla birtakım sosyal faaliyetler (okuma kulübü etkinlikleri, kitap değerlendirme toplantıları, tartışma/münazaralar, kitap tanıtımı günleri, imza günleri, kitap günleri, söyleşiler, yazar-okur buluşmaları vb.) düzenlenmelidir.
- Öğrencilerin okuduklarını genellikle arkadaşlarıyla ile paylaştığı göz önünde bulundurulduğunda sosyal medya platformu üzerinden yapılan paylaşımlar ya da bu doğrultudaki sosyal kulüp etkinlikleri desteklenmelidir.
- Ebeveyn ve öğretmenler öğrencilere, kitapla ilgili mekânları (kitap fuarı, kütüphane, kitapçı, kitabevi vb.) ziyaret etmeleri konusunda rol model olup onları bu konuda yönlendirmelidirler.
- Öğrencilerin düzeyine uygun süreli yayınları takip etmeleri özendirilmelidir. Türkçe derslerinde sınıf için etkinlikler ya da proje görevleri ile onlara süreli yayın hazırlama ödevleri verilip buna yönelik bir farkındalık oluşturulabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

1. yazar çalışmaya %70, 2. yazar %30 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Araştırmada taraflar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Ak Başoğlu, D. (2018). *Türkçe öğretmenlerinin ve önerdikleri kitapların söylemleri bağlamında okuma kültürü anlayışı: Bir durum çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, E. (2016). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlığı ve yazma tutumları ile Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 469-483.
- Aksoy, B. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma kültürü düzeylerinin belirlenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Aküzüm, L. ve Bars, M. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma kültürlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 27, 97-122.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Alan, Y. (2020). Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin kitap okuma profilleri. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(1), 278-303.
- Altıntaş, M. E. (2018). Bir hatip olarak din görevlilerinde bulunması gereken temel yeterlikler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(12), 416-429.

İmam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okuma Kültürü Düzeylerinin Okuma Profilleri Bağlamında İncelenmesi: Alanya Örneği

- Aslan, C. (2007). Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 15-29.
- Aşlamacı, İ. ve Karmış, M. (2020). Okul yöneticilerine göre imam hatipli vizyonu üzerine nitel bir araştırma. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 59-91.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470.
- Aytaş, G. ve Altunbay, M. (2016). İlköğretim öğrencilerinin okuma profilinin okuma eğilimleri bağlamında incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(14), 165-190.
- Ayyıldız, M., Bozkurt, Ü. ve Canlı, S. (2006). Okuma kültürü üzerine bir araştırma. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 277-296.
- Baki, Y. (2017). 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından öncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1166-1186.
- Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A., Uyar, Y. ve Büyükkız, K. K. (2012). İlkokul 6. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları, kütüphane kullanma sıklıkları ve okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Turkish Studies*, 7(4), 965-985.
- Batur, Z., Özcan, H. Z. ve Sağcan, Y. C. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerinin incelenmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 33-55.
- Bayat, N. ve Çetinkaya, G. (2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve tercihleri. *İlköğretim Online*, 17(2), 984-1001.
- Bayis, S. (2010). 4. 5. 6. ve 7. sınıf ilköğretim öğrencilerinin okuma ve kütüphane kullanım alışkanlıklarının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bayram, O. (1990). *İlkokul çağı çocuklarının okuma alışkanlığı ve Yenimahalle ilçe halk kütüphanesi gezici kütüphane hizmeti* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayram, Y. ve Erdemir, A. (2007). Amasya'daki ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin okuma düzeyleri ve okuma eğilimleri. *Amasya Araştırmaları Amasya Valiliği Yayınları*, 1, 1175-1200.
- Bulut, P., Kuşdemir, Y. ve Uzun, E. B. (2020). Okuma kültürü üzerine bir inceleme: Öğretmen adayları örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(21), 74-95.
- Büyükoztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Can, R., Türkyılmaz, M. ve Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Aktüel.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London and New York: Taylor & Francis.
- Çer, E. (2016). Türkçe öğretiminde çocuğa görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1399-1410.
- Çiftçi, Ö. ve Temizyürek, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 3(2), 46-64.
- Doiron, R. ve Asselin, M. (2011). Promoting a culture for reading in a diverse world. *International Federation of Library Associations and Institutions*, 37(2), 109-117.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Durualp, E., Çiçekoğlu, P. ve Durualp, E. (2013). Sekizinci sınıf öğrencilerinin kitap okumaya yönelik tutumlarının internet ve kitap okuma alışkanlıkları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(1), 115-132.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.

- Er, Z. ve Arıcı, A. F. (2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma becerilerinin geliştirilmesinde ailenin etkisi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-21.
- Güneş, F. (2007). *Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel.
- İnce Samur, Ö. (2014). Türkiye'deki ve Dünya'daki çalışmaların tanıklığında "okuma kültürü". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 157-188.
- İşcan, A., Arıkan, İ. B. ve Küçükaydın, M. A. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ve okumaya ilişkin tutumları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 3- 28.
- Johnsson-Smaragdi, U. ve Jönsson, A. (2006) Book reading in leisure time: long-term changes in young peoples' book reading habits. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50(5), 519-540.
- Kana, F. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okuma stillerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 548-556.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Katracı, M. ve Yetgin, A. (2019). Ebeveynlerin, çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ile çocuk kütüphanesine yönelik görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(3), 1817-1839.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Hasırcı, S. (2016). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı.
- Keleş, Ö. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinde kitap okuma alışkanlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- MEB (2018). *Okuma becerileri dersi öğretim programı (ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5-6. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı 1-8. sınıflar*. Ankara: MEB.
- MEB (2023). "Dost kitaplar-dost öğrenciler" kitap okuma etkinliği. <http://dogm.meb.gov.tr/www/8220dost-kitaplar-dost-ogrenciler8221-kitap-okumaetkinligi/icerik/354> adresinden 17.05.2023 tarihinde indirilmiştir.
- OKUYAY. (2019). *Türkiye okuma kültürü araştırması*. İstanbul: Acar.
- Ortaş, İ. (2014). Türkiye ve dünyada kitap okuma değerlerinin karşılaştırması ve sosyal yaşamımıza etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 323-337.
- Özdemir Çırakman, E. ve Arı, B. (2019). Sosyal medyanın ortaokul öğrencilerinin kitap seçimine ve kültür aktarımına etkisi. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 38-56.
- Sallabaş M. E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 141-155.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı.
- Sever, S. (2007). Okuma kültürü edinme sürecinde Türkçe öğretiminin sorumluluğu. *Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Sever, S., İnce Samur, Ö., Doğan, B., Çıldır, B. ve Bulut, S. (2013, Kasım). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma kültürü edinme düzeyleri ile kitle iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının incelenmesi*. 1. Uluslararası Çocuk ve Medya Kongresi'nde sunulan bildiri, İstanbul.
- Şeref, İ. ve Karagöz, B. (2019). Okuma alanındaki araştırmaların bibliyometrik özellikler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 781-799.
- Uçar, R. (2017). İmam hatip lisesi meslek dersleri öğretmenlerinin 'imam hatipli' vizyonu. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 3(2), 83-127.
- Ünalı, S. (2019). *İmam hatip ortaokullarında okuyan öğrencilerin bu okulları tercih nedenleri ve beklentileri (Erzincan örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yalınkılıç, K. ve Ülper, H. (2011, 13-16 Ekim). *İlköğretim 6-7-8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık düzeyleri*. Samsun Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Samsun, Türkiye.

- Yıldız, D. Ç., Ceran, D. ve Sevmez, H. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları profili. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 141-166.
- Yıldız, M. (2010). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, B. (1990). *Okuma alışkanlığı ve yeni mahalle ilçe halk kütüphanesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma alışkanlığı ve halk kütüphanelerinin rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yılmaz, B. (2004). Okuma alışkanlığı ve öğretmen. *Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Yılmaz, M. (2009). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir inceleme (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü örneği). *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(37), 144-167.
- Yurdagül, H. (2005, 28-30 Eylül). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Extended Abstract

Introduction

Reading as an important way of learning and being informed in daily and academic life is one of the basic skills that individuals use throughout their lives. Reading skills and habits are among the main goals that individuals should acquire in the formal education process. Today, the basis for the continuous and healthy execution of the principle of lifelong learning is possible by enabling individuals to get the habit of reading. Reading habit can be defined as an individual's perception of the act of reading as a need and performing this act regularly and continuously throughout his/her life (Bayram, 1990). People's allocation of time to reading systematically for various purposes in line with their interests, curiosity and needs shows that he/she has a reading habit shows that they had a reading habit (Yıldız, 2010).

Reading culture as a skill that can be achieved through protracted efforts is a process with many interrelated and complementary elements (Sever, 2004). The first stage of the process of acquiring reading culture is to get basic reading skills. The first stage in which reading is learned is considered as the basic reading level. In the second stage, the act of reading becomes a natural need. The third stage is critical reading. It is not possible for an individual without critical reading skills to acquire a reading culture. Critical reading means that individuals question, interpret and rationalize by passing what they read through their own world of knowledge and experience. A critical reader should direct his/her full attention to the text read; he/she should be able to ask questions at every stage of reading (pre-, while and post-reading). This stage in which people examine and question what they read from a critical point of view is followed by the stage of acquiring a reading culture. The level of reading that is reached when reading turns into a habit and critical reading skills encompasses reading culture. At this stage, the ability to utilize the products of written culture and the possibilities of information technology in an effective and appropriate manner is also required (Sever et al., 2013).

In this study, it was aimed to examine the reading culture levels of students at imam hatip lower secondary school within the context of reading profiles. For this purpose, the study attempted to examine whether the reading profiles of the students varied in terms of various variables (gender, class, educational level of parents and having a bookcase). The main problem of the study was "How are the reading culture levels of student at imam hatip lower secondary school within the context of reading profiles?". The reading profiles of the students were tried to be described by taking into account variables such as gender, class, educational levels of the parents and having a bookcase.

Method

The scanning model of descriptive research designs was employed in this study. The 'Reading Profile Questionnaire' developed by the researchers and consisting of 20 questions was used as a data collection tool. In this study group of the research consisted of 271 students attending imam hatip lower secondary schools in Alanya district of Antalya province. Percentage and frequency analysis and chi-square analysis were used to analyze the data.

Result and Discussion

In the study, it was determined that most of the students read books to spend their free time and to have pleasure and they preferred fictional genres such as novels, stories, fairy tales and works on adventure/police thrillers and personal development, and they read national authors rather than foreign authors and they generally did not use digital tools and the internet to read books, and they usually bought books and read them in print, and they paid attention to the subject and cover of the book the most when choosing a book. It was also been found that students mostly read five or more books a month and although they had a bookcase, the rate of going to the library was low and they did not follow periodicals. In terms of sharing what they read, it was found that the students were willing to, and usually did share with their friends. As a result of the research, it was determined that although students generally had the habit of reading books, their level of reading culture was low. It was found that students were lacking especially in following periodicals, accepting reading as a necessity other than leisure time and visiting places related to books (library, book fair, bookstore, etc.). In order to acquire a reading culture, it is also necessary for students to share what they read and question it from a critical perspective. However, in this study, it was determined that students were reluctant to share what they read with their teachers and families. In this sense, the importance of school-family cooperation and the necessity of planning activities that will help students gain reading habits at home and at school emerge. When the results of the research are evaluated holistically, it can be said that students at imam hatip lower secondary school had a certain reading habit according to the type of school they attended. However, it is difficult to say that their level of reading culture was at the desired level because reading culture includes reading habits and is related not only to the number of books read but also to the quality of reading. In the process of acquiring a reading culture, students should not only read books, but also question what they read from a critical point of view, share it with others, benefit from places related to books (libraries, libraries, bookstores, book fairs, etc.), create a bookcase from what they read, follow periodicals appropriate to their level, share the literary texts they have memorized in appropriate environments, see reading not as a leisure time activity but as a part of daily life, and so on. Therefore, in this process, parents and teachers need to turn these behaviors into a habit among students. Considering that the reading habit, which is the basis of reading culture, is acquired primarily in the family, effective school-family cooperation in this process comes to the fore.